

– Avrupa Birliği Maddi Hukuku –
3. Ders:
AB İ Pazarının Temelleri:
Farklı Bütünleşme Aşamaları
&
İ Pazara Erişmeye Yönelik Teknikler

PROF. DR. İLKE GÖÇMEN
ANKARA ÜNİVERSİTESİ HUKUK FAKÜLTESİ
AVRUPA BİRLİĞİ HUKUKU ANABİLİM DALI
JEAN MONNET CHAIR

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Disclaimer: The European Commission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

1

1

AB İ Pazarının Temelleri

İ pazarın temellerini ortaya koyabilmek için *ü* konuyu aydınlatmak gerekir.

1) İ pazar bir *bütünleşme aşamasıdır*.

- Peki, İ pazar (ortak pazar), bütünleşme aşamaları arasında nasıl konumlanmıştır?

2) İç pazar bir *hedefdir*.

- Peki bu hedefe nasıl erişilecektir?

3) İç pazar statik değil, *dinamik* bir hedefdir.

- Peki, Avrupa Birliği'nde İç pazarın tarihsel gelişimi nasıl olmuştur?
- Önümüzdeki hafta işlenecektir...

2

2

Sunuş Planı

«Farklı Bütünleşme Aşamaları» ve İç Pazar

İç Pazara Erişmeye Yönelik Teknikler

- Teorik Yaklaşım
- AB'deki Görünüm

3

3

«Farklı Bütünleşme Aşamaları» ve İç Pazar

«Farklı Bütünleşme Aşamaları»

- Ekonomistler geliştirmiştir.
- Ekonomik bütünleşmenin farklı yoğunluk düzeylerini tanımlar.

4

4

«Farklı Bütünleşme Aşamaları» ve İç Pazar

Farklı Bütünleşme Aşamalarının Özellikleri

- (1) Bütünleşme aşamaları, *en düşük* yoğunluktan *en yüksek* yoğunluğa doğru şöyle sıralanır:
 - Tercihli Ticaret Anlaşmaları
 - Serbest Ticaret Anlaşmaları
 - Gümrük Birliği
 - Ortak Pazar
 - Parasal Birlik
 - Ekonomik Birlik
 - (Siyasi Birlik)

5

5

«Farklı Bütünleşme Aşamaları» ve İç Pazar

(Siyasi Birlik)

Ekonomik Birlik

Parasal Birlik

Ortak Pazar

İç Pazar

Gümrük Birliği

Serbest Ticaret Anlaşmaları

Tercihli Ticaret Anlaşmaları

6

6

«Farklı Bütünleşme Aşamaları» ve İç Pazar

Farklı Bütünleşme Aşamalarının Özellikleri

- (2) Bütünleşmeye taraf devletler, iradelerine göre istedikleri bütünleşme aşamasını tercih edebilir.
- (3) Bununla birlikte her bütünleşme aşaması, daha ileri bir bütünleşme aşamasına geçişi zorlar.
 - Örneğin: Gümrük Birliği, Ortak Pazar ile daha iyi yürütülür.
 - Örneğin: Ortak Pazar, Parasal Birlik ile daha çok yarar getirir.
 - Örneğin: Parasal Birlik, Ekonomik Birlik ile daha iyi yürütülür.

7

7

Tercihli Ticaret Anlaşmaları

Amaç

- Taraflar arasındaki ticaret hacmini arttırmak

Araç

- Taraflar arasındaki ticaretteki
 - çeşitli engellere yenilerini eklememek
 - mevcut engelleri azaltmak veya ortadan kaldırmak

Örnek:

- 1947 ve 1994 tarihli GATT (Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması)

8

8

Serbest Ticaret Anlaşmaları

Amaç

- Taraflar arasındaki mal ticaretini serbestleştirmek

Araç

- Taraflar arasındaki mal ticaretindeki engeller (özellikle gümrük vergileri ve miktar kısıtlamaları) kaldırılır.
 - (öyleyse, yalnızca mallar yönünden)
- Taraflar, üçüncü ülkelere yönelik ticaret politikası belirlemede serbest kalır.

Örnek:

- EFTA (Avrupa Serbest Ticaret Anlaşması)

9

9

Gümrük Birliği

Amaç

- Taraflar arasında ortak bir mal pazarı kurmak

Araç

- Taraflar arasındaki mal ticaretindeki engeller (özellikle gümrük vergileri ve miktar kısıtlamaları ile bunlara eşdeğer etkideki önlemler) kaldırılır.
 - (öyleyse, yalnızca mallar yönünden)
- Üçüncü ülkelere karşı ortak dış ticaret politikası uygulanır.
 - (STA ile farkı...)

Örnek:

- Türkiye ile AB arasındaki gümrük birliği

10

10

Ortak Pazar

Amaç

- Taraflar arasında mal ve üretim faktörlerinin dolaşımının sağlandığı tek bir pazar kurmak

Araç

- Taraflar arasında mal ticaretine uygulanan engeller kaldırılır.
- Üçüncü ülkelere karşı ortak dış ticaret politikası uygulanır.
 - (Buraya kadar, gümrük birliği...)
- Taraflar arasında üretim faktörlerinin (kişilerin (işçi ve iş kuran), hizmetlerin ve sermayenin) serbest dolaşımı sağlanır.
 - (Gümrük birliğinden farkı...)

Örnek:

- AB (büyük ölçüde tamamlanma)

11

11

Parasal Birlik

Amaç

- Taraflar arasında tek bir para birimini geçerli kılmak

Araç

- Üye devlet paraları, geri dönülemez biçimde sabitlenmiş kurlar ile birbirine bağlanmalıdır.
 - veya
- Üye devletler arasında tek para dolaşımında olmalıdır.

12

12

Ekonomik Birlik

Amaç

- Taraflar arasındaki ekonomi politikalarını ortaklaştırmak

Araç

- Ekonomi politikalarının üst düzey uyumunu gerektirir.
- Makro ekonomik, parasal ve yeniden dağıtıcı politikalar...

13

13

Ekonomik ve Parasal Birlik

Araç

- Hem ekonomik hem de parasal birlik unsurlarını bir araya getirir.

Örnek:

- AB (denenme)

14

14

(Siyasi Birlik)

Amaç

- Taraflar arasında siyasi konularda da bütünleşmek

Araç

- Taraflar, şu konuları da bütünleşmeye dâhil eder: dış politika, güvenlik politikası, adalet ve içişleri politikaları...
- Ortak iç ve dış politikalar ortak kurumlarca kabul edilir.
 - Tüm taraf devletlerce uygulanır.
 - Ortak kurumlar uygulamayı denetler.

15

15

Serbest Ticaret Anlaşmaları

Taraf devletler arasında malların serbest dolaşımının sağlanması
(Üçüncü ülkeler ile kurulan ticari ilişkilerde özerklik)

Gümrük Birliği

Serbest Ticaret Anlaşmaları + Üçüncü ülkelere yönelik ortak dış ticaret politikası

Ortak Pazar

Gümrük Birliği + Kişilerin, hizmetlerin ve sermayenin serbest dolaşımı

Parasal Birlik

Ortak Pazar + Tek para birimi

Ekonomik Birlik

Parasal Birlik + Ortak ekonomi politikaları

Siyasi Birlik

Ekonomik Birlik + Ortak iç ve dış politikalar

16

16

İç Pazara Erişmenin Teknikleri

Teorik Yaklaşım

AB'deki Görünüm

17

17

İç Pazara Erişmenin Teknikleri

Teorik Yaklaşım

18

18

İç Pazara Erişmenin Teknikleri: Teorik Yaklaşım

İç Pazar

- Malların
- Kişilerin
- Hizmetlerin
- Sermayenin
- serbestçe dolaştığı, iç sınırları olmayan bir *alandır*.

19

19

İç Pazara Erişmeye Yönelik Teknikler: Teorik Yaklaşım

İç pazara erişmeye yönelik iki model bulunmaktadır.

- Ademimerkezi Model ve Merkezi Model
- (Negatif Bütünleşme ve Pozitif Bütünleşme)

Perspektif: Gücün kullanımı

- Güç, taraf devletçe mi (üye devlet tarafından mı), yoksa merkezce mi (AB tarafından mı) kullanılıyor?

Kullanım: Bir arada

- Bu iki model birbirini tamamlamaktadır.

20

20

İç Pazara Erişmeye Yönelik Teknikler: Teorik Yaklaşım

Merkezi Model (Pozitif Bütünleşme)

- Gücü merkez kullanır ve merkez...
- Uyumlaştırma yapar.

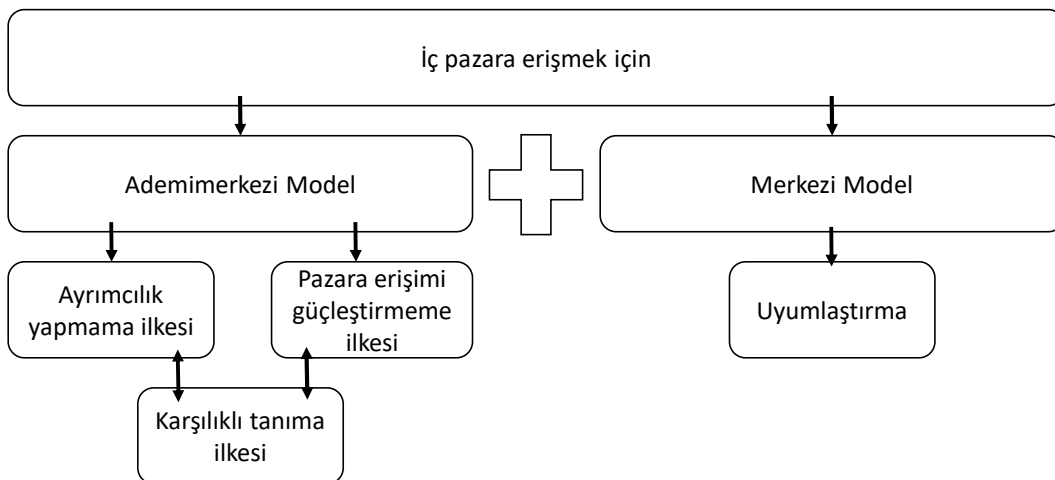
Ademimerkezi Model (Negatif Bütünleşme)

- Gücü taraf devlet kullanır; ancak bu gücü kullanırken taraf devlet, *kural olarak*,...
- Vatandaşlık / köken temelinde ayrımcılık yapmamalıdır,
- Pazara erişimi güçleştirmemelidir.
- Karşılıklı tanıma ilkesine riayet etmelidir.

21

21

İç Pazara Erişmeye Yönelik Teknikler: Teorik Yaklaşım

22

22

Merkezi Model: Uyumlaştırma

Uyumlaştırma: Öz olarak

- *Taraf devletlerin* belirli bir konudaki birden fazla ve farklı kuralının yerini
- *Merkezin* tek bir kuralı alır.

23

23

Ademi Merkezi Model: Vatandaşlık / Köken Temelinde Ayrımcılık Yasağı

Vatandaşlık / köken temelinde ayrımcılık yasağı:

- Serbest dolaşımdan faydalanarak bir başka üye devlete giden mallar, kişiler, hizmetler ve sermaye,
- o üye devletteki *karşılıkları* ile
- kural olarak (*yani istisnalara tâbi olarak*),
- aynı muameleyi görmelidir.

24

24

Ademi Merkezi Model: Pazara Erişimi Güçleştirme Yasası

Pazara erişimi güçleştirme yasası:

- Serbest dolaşımdan faydalanarak bir başka üye devlet pazarına girmek isteyen mallar, kişiler, hizmetler ve sermaye yönünden
- kural olarak (*yani istisnalara tâbi olarak*),
- pazara erişim önlenmemeli ya da güçleştirilmemelidir.

25

25

Ademi Merkezi Model: Karşılıklı Tanıma İlkesi

Karşılıklı tanıma ilkesi:

- bir taraf devlette hukuka uygun olarak üretilen mallar, sunulan hizmetler ya da kazanılan mesleki nitelikler,
- kural olarak (*yani istisnalara tâbi olarak*),
- bir başka taraf devlette o devletteki karşılıklarına denk olarak tanınır.

26

26

Negatif Bütünleşme ve Pozitif Bütünleşme

Negatif bütünleşme ile pozitif bütünleşme birbirlerini *neden* bütünlemektedir?

Negatif bütünleşme

- ticarete yönelik haklı gösterilebilir olmayan engelleri ortadan kaldırır; ANCAK:
 - Ticarete yönelik haklı gösterilebilir engelleri kaldıramaz.
 - Vaka bazlıdır ve hukuki öngörülebilirlikten yoksundur.

27

27

Negatif Bütünleşme ve Pozitif Bütünleşme

Pozitif bütünleşme

- Ticarete yönelik tek bir kurallar bütünü getirir; BÖYLELİKLE
- Ticarete yönelik (*tüm/çoğu*) engelleri ortadan kaldırır,
- Genel geçerdir ve hukuki öngörülebilirlik mevcuttur; ANCAK *pratikte*
 - iç pazar ile bağlantılı bütün konular yönünden gerçekleştirilemeyebilir.
 - örneğin ulusal çeşitliliği korumak gibi çeşitli sebeplerle istenmeyebilir.

28

28

İç Pazara Erişmenin Teknikleri

AB'deki Görünüm

29

29

İç Pazara Erişmeye Yönelik Teknikler: AB'deki Görünüm

Uyumlaştırma ve AB Hukuku:

- Dört temel serbestî çerçevesinde (malların, kişilerin, hizmetlerin ve sermayenin serbest dolaşımı)
- Uyumlaştırma yapılabilir.

30

30

İç Pazara Erişmeye Yönelik Teknikler: AB'deki Görünüm

Merkezi model: Uyumlaştırma (AB)

Öz itibariyle belirli bir konudaki birden fazla ve farklı ulusal kural, tek bir AB kuralı ile değiştirilir.

- Bu tür bir AB kuralı,
 - bir yandan pazar bütünleşmesini ve serbest ticareti gerçekleştirir,
 - diğer yandan örneğin tüketicinin veya çevrenin korunması gibi kimi meşru çıkarları korur.

31

31

İç Pazara Erişmeye Yönelik Teknikler: AB'deki Görünüm

Uyumlaştırma türleri (öz olarak) şöyle belirtilebilir:

- Tam uyumlaştırma
- Asgari uyumlaştırma

32

32

İç Pazara Erişmeye Yönelik Teknikler: AB'deki Görünüm

Tam uyumlaştırma

- Bir alandaki ulusal kurallar, yerini tek bir AB kuralına bırakır.

Bu tür bir Birlik tasarrufu şu ikisine yer verir:

- Serbest Dolaşım Kaydı
 - örneğin o tasarruftaki koşulları taşıyan mallar, serbestçe ithal edilip satılabilir.
- Münhasırlık Kaydı
 - örneğin o tasarruftaki koşulları taşımayan mallar, bir üye devlet içinde üretilemez ve satılamaz.

Tam uyumlaştırma tasarrufları, genel itibariyle:

- Ölçek ekonomilerine (daha iyi) hizmet eder.

33

33

İç Pazara Erişmeye Yönelik Teknikler: AB'deki Görünüm

Asgari uyumlaştırma

- AB kuralı, bir alandaki asgari standartları belirler, ancak daha yüksek standartlar benimseme ihtimalini açık bırakır (ancak bu tür bir standart kurucu antlaşma ile uyumlu olmalıdır).

Bu tür bir Birlik tasarrufu şu ikisine yer verir:

- Asgari Gereklilik Kaydı
 - Üye devletler, bu tasarruf ile belirlenen standardın altına düşemez.
- Daha Sıkı Önlem Kaydı
 - Üye devletler, bu tasarruf ile belirlenen standardın üstüne çıkabilir.

Asgari uyumlaştırma tasarrufları, genel itibariyle:

- rekabet için eşit şartları sağlar, ulusal çeşitliliğe fırsat verir.

34

34

Örnek: Tüketici Mallarının Satışı ve İlişkili Garantilerin Belirli Yönleri Hakkında 1999/44 sayılı Direktif

1(1). maddesi: «Bu Direktifin amacı, iç pazar bağlamında tüketicinin korunmasında bir örnek asgari bir düzeyi sağlamak için üye devletlerin tüketici mallarının satışına ve ilişkili garantilerin belirli yönlerine ilişkin [hukuklarının] yakınlaştırılmasıdır.»

8(2). maddesi: «Üye devletler, tüketicinin korunmasında daha yüksek bir düzey sağlamak için ve bu Direktifin kapsadığı alan bakımından Antlaşma ile uyumlu olmak kaydıyla daha sert hükümler benimseyebilir veya bu tür hükümleri muhafaza edebilir.»

- Bu Direktif, tam uyumlaştırma türünde midir, yoksa asgari uyumlaştırma türünde midir?

35

35

Örnek: Kozmetik Ürünleri Hakkında 1223/2009 sayılı Tüzük

1. maddesi: «Bu Tüzük, ... pazarda mevcut hale getirilen her kozmetik ürününce uyulması gereken kuralları belirler.»

9. maddesi: «Üye devletler, ... bu Tüzüğün gereklilikleri ile uyumlu olan kozmetik ürünlerin pazarda mevcut hale getirilmesini geri çeviremez, yasaklayamaz veya kısıtlayamaz.»

- Bu Tüzük, tam uyumlaştırma türünde midir, yoksa asgari uyumlaştırma türünde midir?

36

36

İç Pazara Erişmeye Yönelik Teknikler: AB'deki Görünüm

Vatandaşlık / köken temelinde ayrımcılık yasağı ve AB hukuku:

- Dört temel serbestî uyarınca (malların, kişilerin, hizmetlerin ve sermayenin serbest dolaşımı)
- vatandaşlık (/köken) temelinde ayrımcılık yapılması –*kural olarak*– yasaktır.

37

37

İç Pazara Erişmeye Yönelik Teknikler: AB'deki Görünüm

Vatandaşlık (/köken) temelinde ayrımcılık yasağı yönünden:

Doğrudan (açık) ayrımcılık yasaktır.

- Ayrım kriteri vatandaşlık (/köken) ise...

Dolaylı (örtülü) ayrımcılık yasaktır.

- Ayrım kriteri vatandaşlık (/köken) değil, ancak tıpkı ayırım kriteri bu imiş gibi sonuç doğuruyorsa...

38

38

Örnek:

Fransa, denizcilik alanındaki bir kanun ile bir geminin tayfasının belli oranının Fransız vatandaşı olması şartı getirmiştir.

- Burada vatandaşlık temelinde doğrudan ayrımcılık var mıdır, neden?

39

39

Örnek:

Almanya, ithal elma gibi bitki ürünlerine zorunlu bitki sağlığı kontrolü uygularken yerli elma gibi benzer yerli ürünlerinin dağıtımı için böyle bir denetim yapmamaktadır.

- Burada vatandaşlık (/köken) temelinde doğrudan ayrımcılık var mıdır, neden?

40

40

Örnek:

İtalya'daki kimi belediyeler, müzelere giriş için 60 veya 65 yaşını geçmiş ve o müzenin dâhil olduğu otoritenin bölgesinde ikamet eden kişilere avantajlı ücret sunmaktadır. Buna karşın aynı yaştaki ikamet etmeyen Birlik vatandaşı turistler, bu avantajlardan yararlanamamaktadır.

- Burada vatandaşlık temelinde *doğrudan* ayrımcılık var mıdır, neden?
- Burada vatandaşlık temelinde *dolaylı* ayrımcılık var mıdır, neden?

41

41

İç Pazara Erişmeye Yönelik Teknikler: AB'deki Görünüm

Pazara erişimi güçleştirme yasağı ve AB hukuku:

- Dört temel serbestî uyarınca (malların, kişilerin, hizmetlerin ve sermayenin serbest dolaşımı çerçevesinde)
- ortada vatandaşlık (/köken) temelinde ayrımcılık olup olmadığına bakılmaksızın,
- pazara erişimin güçleştirilmesi,
- (başka bir deyişle temel serbestînin kullanımını zorlaştırmaya ya da daha az çekici kılmaya elverişli ulusal önlemler)
- *–kural olarak– yasaktır.*

42

42

Örnek:

İtalyan hukuku uyarınca motosikletlere römork bağlamak yasaktır. Alman X, Fransız Y ve Hollandalı Z şirketleri bu kural nedeniyle İtalya'ya römork satamamaktan şikayet etmektedir. Bu kural, AB hukuku çerçevesinde nasıl nitelenecektir?

- Burada vatandaşlık temelinde *doğrudan ayrımcılık* var mıdır, neden?
- Burada vatandaşlık temelinde *dolaylı ayrımcılık* var mıdır, neden?
- Burada pazara erişimi önleyen ya da güçleştiren (/temel serbestinin kullanımını zorlaştırmaya ya da daha az çekici kılmaya elverişli) ulusal önlem var mıdır, neden?

43

43

İç Pazara Erişmeye Yönelik Teknikler: AB'deki Görünüm

Karşılıklı tanıma ilkesi:

- bir üye devlette hukuka uygun olarak üretilen mallar, sunulan hizmetler ya da kazanılan mesleki nitelikler,
- kural olarak (*yani istisnalara tâbi olarak*),
- bir başka üye devlette o devletteki karşılıklarına denk olarak tanınır.

44

44

Örnek:

Bir tacir, Fransa'da üretilen «Cassis de Dijon» likörünü Almanya'ya ithal etmek istemektedir. Bu kişi, Alman yetkili makamına başvurarak gerekli izni talep etmiştir. Buna karşın Alman makamına göre bu ürün, «Cassis» adı ile Almanya'da satılmak için gerekli nitelikleri taşımamaktadır; çünkü alkol oranı düşüktür. Alman kuralları uyarınca «Cassis de Dijon» gibi bir meyve likörü, asgari %25 alkol oranına sahip ise Almanya'da pazarlanabilir. Oysaki bu likör, %15 ile %20 arasındaki alkol oranı ile Fransa'da serbestçe üretilip pazarlanabilmektedir.

- Karşılıklı tanıma ilkesi bu olaya ne şekilde etki edecektir?

45

45

İç Pazara Erişmeye Yönelik Teknikler: AB'deki Görünüm

Serbest Dolaşımın İstisnaları:

- Üye devletler, duruma göre,
 - «meşru sebep» temelinde,
 - «orantılılık ilkesi» ile uyumlu olmak kaydıyla,
 - serbest dolaşım ile ters düşebilecek önlemler alabilir.
- Bu istisnalar, şartlarının oluşup oluşmadığı yönünden ABAD (ve ulusal mahkemeler) tarafından denetlenir.

Meşru Sebep Örnekleri:

- Kamu düzeni ve kamu güvenliği (Dört temel serbestî)
- İnsan, hayvan ve bitki sağlığı ve hayatının korunması veya fikri ve sınai mülkiyetin korunması (malların serbest dolaşımı)

46

46

Örnek:

Birleşik Krallık'ta çalışan bir Fransız, bu devlette iki kez arka arkaya uyuşturucu bulundurmaktan dolayı suçlu bulunmuştur. Yetkili makamlar, kamu düzenini gerekçe göstererek bu kişiyi sınır dışı etmek istemektedir.

- Burada kamu düzeni istisnası başarılı olarak kullanılabilir mi?
 - Not: İçtihat hukukuna göre kamu düzeni: İlgili kişinin kişisel davranışı, toplumun temel çıkarlarından birisini etkileyen hakiki, mevcut ve yeterince ciddi bir tehlike teşkil ediyor mu?